

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT

Borupris' Venner 2005

Redigeret af
Hans Jørgen Heegaard,
Preben V. Andersen
og
Bertel Hansen

FUGLEBJERG 2005

ÅRSSKRIFT

Borupris' Venner 2005

Redigeret af
Hans Jørgen Heegaard,
Preben V. Andersen
og
Bertel Hansen

FUGLEBJERG 2005

Dette årsskrift er udgivet med støtte fra Fuglebjerg Kommune og vort medlem P.H. Sørensen, Slagelse.

Foreningen "Borupris' Venner" har hjemsted i Fuglebjerg kommune. Foreningen, der afløste "Institutionen Borupris' Venner", blev stiftet 17. maj 1990, og har til formål med udgangspunkt i middelalderlandsbyen Borup i Borupris og tilgrænsende områder i Fuglebjerg kommune at bidrage til fortsat undersøgelse af og udbredelse af kendskabet til samvirket mellem mennesket og dets omgivende natur gennem tiderne.

Vignetten på titelbladet, der er tegnet af professor, dr. phil. Axel Steensberg, viser, hvordan man opvarmede stenene på et bål over kogegruben, inden kødet blev lagt i.

Årsskriftet er trykt i 150 eksemplarer.

Trykt hos Nymedia - Møns Bogtrykkeri

Forord.

Foreningens virke og formål er, som også tidligere skrevet, at udbrede kendskabet til områdets historie, og fortrinsvis ikke mindst den historie, der findes indenfor grænsen for Fuglebjerg Kommune, og her igen med stor vægt på Borup Ris området.

Foreningens bestyrelse stræber efter at opfylde dette formål.

Dette årsskrift kommer vidt omkring med artikler der indeholder noget om 2. Verdenskrig i Fuglebjerg-området, opfølgning af artiklen om forsvundne landsbyer i Fuglebjerg Kommune og en artikel om bomærker i kommunens 10 kirker.

Medlemstallet er i bedste fald stagneret, hvilket godt kan give anledning til bekymring for foreningens fremtid. Bestyrelsen henstiller derfor til de nuværende medlemmer om eventuelt at yde en indsats med at reklamere for foreningen for derved at få en tilgang af nye medlemmer.

Som det kan ses af indbydelsen til generalforsamlingen, er der mulighed for at erhverve en del af professor Axel Steensbergs bøger ganske gratis. Denne mulighed har foreningen fået, da Axel Steensbergs mangeårige medarbejder Grith Lerche i 2004 gik på pension og skulle have ryddet nogle af rummene på Landbohøjskolen, hvor Axel Steensbergs udgivne bøger og afhandlinger havde været opbevaret. Den tidligere formand for foreningen Preben Andersen læssede derfor sin bil og hjembragte en ladning af disse bøger.

Foreningen har igen i år modtaget et tilskud fra Fuglebjerg Kommune på 781,- kr., hvilket foreningen takker mange gange for.

Ligeledes takker foreningen ikke mindst P. H. Sørensen, Slagelse for et tilskud på 1.000,- kr.

Disse tilskud giver mulighed for at fastholde medlemskontingentet uændret.

Februar 2005.

H.J. Heegaard.

Bomærker i kirker

af Hans Jørgen Heegaard

Introduktion.

Bomærkernes historie rækker langt videre tilbage i historien end våbenskjoldene. Deres historie går faktisk så langt tilbage, at en nærmere tidsangivelse er meget usikker, men de tidligste bomærker kendes i stor udstrækning fra de gamle kulturlande i Mellemøsten, og tidsmæssigt lidt senere fra Grækenland og Kreta, og herfra videre til den nordeuropæiske kulturkreds. Bomærkerne i de gamle kulturlande blev fortrinsvis brugt af det øverste lag af hierarkiet, hvorimod det i Nordeuropa blev brugt af en væsentlig større personkreds. Bomærket kan derfor anses for at være lige så gammelt som selve ejendomsbegrebet, det repræsenterer enkeltpersoner og benyttes overalt, hvor disse i stedet kunne have sat deres navn.

De første bomærker i Mellemøsten kendes tilbage fra langt før vor tidsregning, de bestod da af rette linjer, men ret hurtigt, blev bomærker/ejermærkerne udført på en væsentlig anden og mere kompliceret måde. Der er derfor en stor forskel på bomærkerne i Mellemøsten og de meget senere nordeuropæiske, da de mellemøstlige blev udført med en flade-virkning. De bestod af en naturtro gengivelse af fortrinsvis dyr, fugle og insekter, hvorimod de tidligste skandinaviske og tyske bomærker var sammensat af fortrinsvis rette linjer i enkle kombinationer med mere eller mindre faste typer: kors, pil, timeglas, trekant, m.fl., og udelukkende udført som stiliserede stregtegninger, og først senere, i 16- og 1700-tallet, også med flader.

Kina og Japan brugte også meget tidligt, fra årene omkring begyndelsen af vor tidsregning, bomærker af forskellig karakter, ofte var disse bomærker dog også et navn og ikke udelukkende et mærke.

fig. 1.

fig. 2.

fig. 3.

Figurerne 1 og 2 viser bomærker/segl fra Kreta, brugt ca. år 3000 f. Kr.

Figur 3 viser et bomærke fra Kina, der også beskriver et navn.

Bomærkelignende tegn, der formodentlig viser ejerskab til en genstand, forekommer i fund helt tilbage til Sten- og Jernalderen, men først med forekomsten af ordet "signa" i germansk folkeret, svarende til ordet "mærker" i den islandske lovbog *Grágás* og i *Jyske Lov* fra 1241, kan bomærket i dets vigtigste funktion som ejendomsmærke fastslås. I Christian V's lov fra 1683 står der, at den, der ikke kan læse eller skrive, skal sætte sit segl eller bomærke under dokumenter som underskrift.

Ved brug af et bomærke kan der skelnes mellem tre former, nemlig ejendomsmærker, genstandsmærker og ophavsmærker.

Ejendomsmærker blev brugt for at vise ejerskabet til fast ejendom, det være sig hus, gård, jord, fiskedamme, m.v.

Genstandsmærker var også gældende for kreaturer og andre levende væsner, og ikke mindst for alle de redskaber, indendørs såvel som udendørs, der fandtes på de enkelte ejendomme, huse, gårde og jorder.

Ophavsmærker kan findes på kalkmalerier, stenhuggerarbejder, teglsten, metalarbejder (sølv og guld), støbearbejder, osv. osv., og viser hvem, der har udført det pågældende arbejde. Det var en lang række af håndværkere, der brugte et bomærke for derved at vise, hvilken mester der havde haft ansvaret for udførelsen af det pågældende arbejde.

Men et fælles træk for alle bomærker og våbenskjolde er, at de begge, som skrevet, har til formål at være et identifikationsmærke, altså en form for underskrift.

Brugen af bomærker nåede sit højdepunkt i 14-, 15- og 1600-tallet, men tog meget af fra sidst i 1600-tallet og forsvandt næsten i byerne omkring 1700-tallet, hvorimod de på landet var meget almindelige og anvendt indtil omkring 1800, faktisk i takt med at alle efterhånden fik lært at skrive, om ikke andet så deres navn.

Efterfølgende omtales kun nordiske bomærker.

Forskellen i udførelsen af nordiske bomærker og våbenskjolde, når man ser bort fra skjold og hjelm, var i store træk den, at heraldiske mærker er opbygget af flader der er farvelagte, hvorimod de første bomærker var enkle i deres form og bestod fortrinsvis af rette linier, der i nogen udstrækning kunne have en vis lighed med runer.

I en del norske mærker fra 1300-tallet, men også sporadisk senere hen, indgik runeelementer, hvilket også gjaldt for danske bomærker. Disse runer viste ejerens navn eller hans forbogstaver, og hertil kunne også komme forskellige geometriske figurer. Denne udførelse af de tidligste nordeuropæiske bomærker var betinget af, at det selvfølgelig var lettere med en kniv eller et andet tilsvarende instrument at indridse et bomærke i et materiale, hvis det var opbygget af rette linier.

Fig. 4 viser nogle af de tidligste runelignende bomærker i Danmark.

Fig. 5 har grundformer der går igen og igen, dog med mindre afvigelser.

Fig. 6.

Fig. 6. Korset havde stor udbredelse både før og efter kristendommens indførelse, samtidig fik Andreaskorset en stor betydning, dette blev dog ofte omdannet til et timeglas.

Tilsvarende forekommer i 15- og 1600-tallet kombination af latinske bogstaver med bomærke-elementer samt en tilpasning af udelukkende latinske bogstaver, også den krumme linie holdt sit indtog i forskellige variationer. Efterhånden blev der brugt alle mulige figurer fra dagligdagen, såsom redskaber, bygninger, bygningsdele, f.eks. pil, bue, fork, spore, hammer, nøgle, hjul, anker, trappe, husgavl osv., også himmellegemer i form af sol, måne, stjerne, samt botaniske dele som f.eks. blomst, træer, frugt, grene osv. Selvfølgelig blev alt udført i stiliseret form. Også sammensatte bomærker vandt efterhånden indpas, det kunne f.eks. være en arm der holder et sværd, en fugl på en gren, frugter på et træ, osv.

Fig. 7.

Fig.7. Det mest brugte bomærke i forskellige afskygninger er nok pilen.

Fig. 8.

Fig. 8 viser forarbejdede genstande fra det daglige liv og genstande fra naturen.

Fig. 9.

Fig. 9 viser forskellige bomærker sammensat med bogstaver.

Senere, i 16- og 1700-tallet blev de borgerlige bomærker dog også opbygget til figurer der herudover ofte blev indsat i et våbenskjold, med alt hvad det indeholdt, udført i mange forskellige variationer. Man kan godt kalde den udvikling, der skete for bomærker i sidste halvdel af 1700-tallet, for deres forfaldstid.

Bomærker blev brugt af alle slags mennesker uanset stand og køn, ligeledes blev de anbragt på så varierede måder på de forskellige genstande, at der ikke kan gives nogen norm for deres anvendelse. Gejstligheden var i ældre tid den stand, der var ene om at repræsentere boglig viden og kunsten at skrive, men ikke desto mindre brugte de bomærker i udstrakt grad, bl.a. på deres kvæg og andre ejendele, men også i udstrakt grad på deres epitafier, hvad man kan se i mange kirker den dag i dag. Deres bomærker havde almindeligvis hel eller delvis karakter af religiøs art.

Mange adelsslægter brugte også bomærker, både indsat som et mærke i våbenskjoldet, men også alene uden våbenskjold. Det kan iagttages

ges ved den tyske adelsslægt Nassau, der på et arvedokument brugte, for den ene søn et halvtme glas, og for den anden søn ligeledes et halvtme glas, men her med en prik i den øverste halvdel. I øvrigt blev bomærker eller bomærkelignende tegn også brugt af adelsslægter og deres våbenskjolde her i Danmark. Det gælder særlig for den ældre oprindelige adel, hvis adelskab forsvinder i fortidens tåger.

Fig. 10.

Fig. 10 bomærker brugt af malere der udførte kalkmalerier.

Fig. 11.

Fig. 11 guldsmede bomærker.

Fig. 12.

Fig. 12 klokkestøber mærker.

Det er i øvrigt højst sandsynligt, at figurene i adelens våbenskjolde, de heraldiske figurer, har bomærkets oprindelige væsen i sig, sådan at forstå, at bjælker, sparrer, ruder, stjerner osv. oprindelig er begyndt som bomærker, og ved slægtens ophøjelse til adel har dannet

deres adelsvåben efter slægtens bomærke. Dette gælder i hvert fald i stor udstrækning for den polske adels vedkommende.

Fig. 13.

Fig. 13 bomærker indfattet i skjold.

Fig. 14.

Fig. 14 adelsslægter der har et bomærke i deres adelsvåben.

Efterhånden blev bomærket brugt af alle stænder. Borgmestre og rådmænd underskrev dokumenter ved hjælp af bomærket, rektorer, ligesom skribenter, lærere og andre såkaldte lærde mænd, som bl.a. historikerne Arne Magnusson og Anders Sørensen Vedel. Sidstnævnte havde i øvrigt på sin gård i Ribe indhugget i bindingsværket sit bomærke (figur 15), der senere går igen i slægtens adelsvåben.

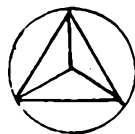

Fig. 15.

D.S.T. betyder *deus, sanitas, tempus*, hvilket oversat betyder Gud, Sundhed, Tid.

I 1800-tallet, forekom også sammensatte eller sammenflettede bomærker, det kunne f.eks. være sammensatte forbogstaver fra personens navn, men altid i en enkelt stiliseret form, altså udført med så få linier som muligt.

Efterhånden fandt man også på, at indfatte bomærkerne i et skjold, der ligeledes ofte fik påsat en hjelm, det gjaldt særligt for de borgerlige slægters vedkommende. Derved forsvandt det karakteristiske ved bomærkerne, de blev til en slags mellemting mellem våbenskjolde og bomærker, det kunne endda ske, at et bomærke blev brugt af både adelige og borgerlige slægter, således forsvandt meningen med et mærke, da identitetsmuligheden gik tabt. Denne udvikling med at indsætte bomærker i et skjold med hjelm, der foregik fra sidste halvdel af det 17. årh., kan på mange måder betegnes som det egentlige bomærkes forfald.

Bomærker i moderne form kendes fra f.eks. Amerika, hvor man stadig bruger at brændemærke dyrene, svarende til de forskellige ejeres bogstaver og/eller mærke. Ligeledes kræver EU i dag, at f.eks. alle køer skal mærkes i øret med et bogstav og et nummer, det er det samme princip som ved brug af et bomærke, nemlig at fortælle hvem ejeren er.

Også på Island og Færøerne findes og bruges de gamle mærker stadig, ligeledes reglerne for brugen af disse. Allerede i 1040 kom der lov for, at 8 uger gammelt kvæg skulle mærkes, ellers vankede der bøde.

I ”Jyske Lov” bliver der foreskrevet en fremgangsmåde, der skulle iagttages, når en person erhvervede sig et bomærke. Man skulle fremvise dette til fem af sine naboer, og derefter på tinge første gang dette blev afholdt. Herefter var det at betragte som vedkommendes personlige mærke.

Konklusionen for brugen og betydningen af bomærker kan fastholdes som følger:

Bomærker blev brugt af alle slags mennesker uanset alder og køn, og de blev brugt overalt, så der kan ikke gives nogen regler for deres anvendelse og for deres indhold som f.eks. ved våbenskjolde..

Ordet "bomærke" betød oprindeligt et mærke, der betegnede ejerskabet til fast ejendom, uden hensyntagen til personen, men efterhånden gik det også over til at omfatte ejerskab på løsøre i særdeleshed på kvæg, og herfra var der ikke langt til, at det blev et identifikationsmærke for en bestemt person, og det blev derfor også brugt som "underskrift" på skøder, dokumenter, fæstebreve, skifterets dokumenter, m.v., både alene og sammen med navnet.

Bomærket var også et personligt mærke, men meget ofte er der stor lighed mellem mærkerne indenfor samme slægt, idet sønnerne ofte overtog faderens bomærke med små ændringer, med en lille tilføjelse til det oprindelige bomærke, som f.eks. ved at påsætte en lille tværstreg eller lignende.

Fig. 16.

Fig. 16 er bomærker der med mindre ændringer er brugt indenfor den samme slægt, her vist for fem generationer i 1500-tallet.

Fig. 17.

Fig. 17 sammensatte bogstaver brugt som bomærke.

Bomærker optræder desuden som ophavsmærker, bl.a. i form af guld- og sølvsmedemærker, og ofte kan de iagttages i kirkernes

hvælv eller på vægge, hvor de henviser til en kirkeværg eller en person, der har skænket kalkmalerierne; de kan også være sat af maleren eller murermesteren. Ligeledes har kirkens klokker meget ofte støbemesterens bomærke støbt.

I nyere tid har bomærket indgået en modernisering, hvilket tydeligt kan aflæses på alle de nye varemærker, fabrikationsmærker, foreningsmærker, fodboldklubber, firmamærker osv. Men der findes stadigvæk en del af de gamle bomærker indenfor de officielle institutioner f.eks. postvæsnet og statsbanerne. Hertil kommer også de gamle håndværkssymboler, barberens rød-hvide stang, bagerens kringle, skrædderens saks, osv., men det er dog ikke personlige bomærker, men erhvervsbomærker.

Ganske vist er disse moderne mærker mere farvestrålende og større, men hensigten er den samme: at markere et ejerskab, eller en bestemt person (firma).

I længden kunne disse herlige gamle bomærker ikke holde stand mod skrivekunstens almene udbredelse. Langt de fleste er gået i glemmebogen, og kun få prøver at bevare dem. Deres historie venter på en forsker med tid og lyst til en opgave, der vel ikke kan høstes meget guld og ære på. Men det er dog et stykke kultur, man burde bevare for måske at få noget mere viden om dette element af vor historie.

Der er i Fuglebjerg Kommunes kirker ikke fundet mange bomærker, selv om kirkerne næsten er det eneste sted, hvor bomærkerne i dag fortrinsvis er bevaret. I kommunens 10 kirker er der dog fundet enkelte, som det kan aflæses nedenfor. Det skal dog her lige noteres, at forfatterens undersøgelse i kommunens kirker ikke er tilendebragt, men stadig foregår. Resultaterne af disse undersøgelser vil senere blive fremlagt.

Der er i denne forbindelse ikke medtaget mange bomærker fra de forskellige epitafier og ligsten over præster, da disse meget ofte er ret identiske i deres indhold, og selv om gejstligheden i ældre tid var den stand, der var ene om at repræsentere boglig viden, brugte de ikke desto mindre bomærker i udstrakt grad, hvilket kan ses på deres epi-

tafier og tiendepligtige kvæg. Deres bomærker var næsten altid af hel eller delvis religiøs art.

Konklusion:

Ved det 17. årh.'s slutning er bortset fra bondestanden, blomstrings-tiden for bomærkerne forbi, og dødsstødet var uden tvivl den efterhånden forbedrede skolegang, herunder skrivekunsten. Der kan vel ikke være tvivl om, at det blev anset for at være finere at kunne skrive et navn under et dokument, end at kradse et bomærke, det kunne enhver bonde jo gøre, og man ville gerne gå for at være en oplyst mand, og følgen blev bomærkets glemsel.

Det er ikke muligt at blasonere (beskrive) et bomærke på samme måde som våbenskjolde. Bomærker består ikke som flader og er derfor ikke farvelagte. En beskrivelse vil derfor kun bestå af en omtale, der meget forenklet beskriver mærket, f.eks. hvorledes stregerne er arrangeret i forhold til hinanden, eller hvis bomærket indeholder en genstand eller et dyr, da at benævne genstanden ved navn, f.eks. et hjul, en fugl, osv.

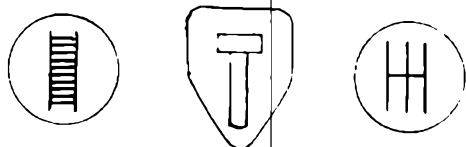

Fig. 18.

Til slut skal nævnes, at de gamle sogne- og herredsvåben meget ofte var udført så enkelt, og med så få streger, at de er at betragte som et bomærke.

Fig. 18 viser nogle af de bomærker fra 15- og 1600-tallet der er brugt i de gamle herredsvåben. Fra venstre til højre er det henholdsvis for Brusk, Hammer og Hids herred.

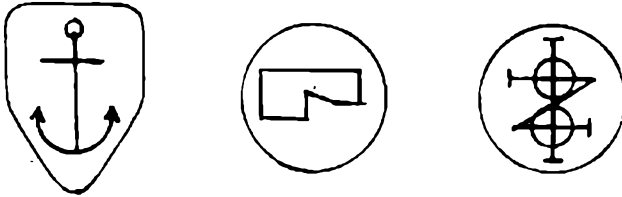

Fig. 19.

Fig. 19 viser fra venstre til højre for Ning, Sønderhald og Voldborg herred.

Litteratur:

- "Danmarks kirker" Victor Hermansen og Poul Nørlund. Sorø amt. 2. halvbind. G.E.C. Gad. Kbh. 1938.
- "Heraldik og Bomærker" H. J. Heegaard. Manuskript. 1965.
- Genealogi og Personalhistorie. Kbh. 1959.
- "Bomærker". Thor Bøgelund. Kbh. 1948.
- "Helsingørs Bomærker" Allan Tønnesen. Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie. Kbh. 1968
- "Dansk Sigillografi" Poul Bredo Grandjean. 1944.
- "Heraldisk Tidsskrift" 1960 ff.
- "Danske Guld- og Sølvmedemærker" Bo Bramsen. Kbh. 1969.
- "Danske herreders segl indtil 1660". Poul Bredo Grandjean 1946.
- "Danske håndværkerlavs segl fra Middelalderen. Poul Bredo Grandjean 1950.
- Rigsarkivets seglsamling (ca. 300.000 segl der kun delvis er beskrevet og identificeret).
- Frederiksborg Museets seglsamling (ca. 110.000 segl der kun delvis er beskrevet og identificeret).

Bomærker i kirkerne

De fleste af de kendte bomærker er i de ti kirker reliefskårne bogstaver, med eller uden skjold, hertil kommer mestermærker for guldsmede i kirkernes sølv.

Kirkerne, og deres inventar, er dog endnu ikke tilstrækkeligt undersøgt og der vil utvivlsomt være gemt en hel del bomærker, som venter på at blive draget frem i lyset.

Fuglebjerg:

Mestermærke på kalk.

B

Fyrendal:

Placeret over døren mellem sakristiet og koret.

M

Mestermærke på bæger og oblatæske.

§

Mestermærke på dåbskande.

WB

Førslev: IM: Mestermærke på kalk.

Gunderslev: CPR: Indhugget i skibets sydmur.

Skåret i den gamle sengotiske degnestol fra ca. 1550.

Skåret i den gamle sengotiske degnestol fra ca. 1550.

Mestermærke på kalk.

Mestermærke på dåbsfad.

Haldagerlille: HLS: På prædikestolen.

Hårslev: CPB. 1800: Mestermærke på disk.

Krummerup: ILS og IRS: På prædikestolens himmel.

Kvislemark:

NI. 1713: Mestermærke på kalk og disk.

Ting-Jellinge:

Tilsyneladende ingen bomærker.

Tystrup:

Utydelige mestermærker på klokke.

Fuglebjerg og omegn under 2. verdenskrig

Af Preben V. Andersen

I år er det 60 år siden det ventede, glade og historiske budskab lød over radioen 4. maj 1944 kl.20.37 fra BBC i London.

Det var en lun og dejlig forårsaften i Danmark, da den danske speaker John G. Sørensen i London studiet syv minutter ind i den normale udsendelse, der begyndte kl. 20.30, afbrød og efter en kort pause sagde, ”I dette øjeblik meddeles det, at Montgomery har oplyst, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark - har overgivet sig”.

Få minutter efter gik flagene - trods det sene tidspunkt - til tops rundt i landet. I København drog folkemassen i titusindvis først til Amalienborg for at hylde kongen, og senere til Rådhuspladsen, hvor der var jubelfest resten af aftenen.

For mange danskere var det en dyb skuffelse, at Norge ikke var med i befrielsesbudskabet. Derfor blev ”Ja, vi elsker dette landet” istemt af folkemassen sideløbende med ”Der er et yndigt land” og ”Kong Christian” flere gange i aftenens løb.

Mørklægningsgardiner blev revet ned og brændt, og flasker, der havde ligget længe og ventet på det glade budskab, blev nu trukket op, og der blev skålet i familierne og med alle andre i nærheden. En hel spontan handling opstod, nu hvor mørklægningspappet var væk, man satte den sidste beholdning af stearinlys i vinduerne, der stod som levende flammer og lyste som små sole over den 4. maj, der blev den skønneste og gladeste, Danmark havde oplevet.

Men der var gået 5 år forud for 4. maj 1945 på godt og ondt.

Nærværende artikel har til formål at give et lille hverdagsbillede af Fuglebjerg og omegn under 2. verdenskrig samt af de begivenheder og mindre sammenstød, der skete med besættelsesmagten.

Jeg har gennem samtaler med en del af dem der oplevede besættelsesårene samt tidligere interview på kassettebånd med dem, der var med i modstandsarbejdet, men ikke er mere, forsøgt at sammenstykke deres beretninger til et samlet hele.

Jeg har overalt mødt en megen velvillighed til at hjælpe med oplysninger om forskellige oplevelser.

Alle har været klar over, at hvis det skulle lykkedes at give et lille billede af hverdagen i de 5 år, skal det være nu, for om bare fem år er der endnu færre til at berette.

Udover disse samtaler har Lokalthistorisk Arkiv været behjælpelig med at finde frem, hvad arkivet har af arkivalier om besættelsen.

Soldat den 9. april 1940

Tømmermester Erik Jannerup blev indkaldt som soldat i Slagelse ved 14. bataljon, 5. kompagni, den 22. april 1939. Den 2. september (Polen blev besat 1. september 1939) blev kompagniet kørt ud til Landsgrav og indkvarteret på gårdene, hvor soldaterne lå på hølofterne, men skulle stille til parade hver morgen. I oktober blev de forflyttet til Fårdrup, og i februar 1940 til Bårse ved Præstø med hovedkvarter i præstegården.

Den 8. april om eftermiddagen blev de alarmeret og fik udleveret skarpt. Kl. 21.00 fik de ordre på, at gå til deres kvarterer, men de måtte ikke tage tøjet af.

Tidlig om morgenen den 9. april kunne de se de tyske flyvemaskiner over Præstø fjord på vej til København og andre steder.

Herefter kom der ordre fra kaptajnen ved ordonnans, at de skulle stille til parade i præstegården.

Præsten kom i præstekjole sammen med kaptajnen; de fik at vide, at de ikke måtte yde modstand.

Præsten sagde nogle ord, måske bad han en bøn, og de sang ”Alt står i Guds faderhånd”.

Kort efter kom tyskerne kørende på motorcykler med sidevogn, soldaterne blev afvæbnet, og våbnene, herunder maskingeværer og morterer, blev bragt til Vordingborg kaserne - kun gasmaskerne fik de lov at beholde.

De fik at vide, at de skulle stille hver dag i præstegården, og de måtte ikke forlade deres respektive kvarterer.

Folkesnakken gik - man mente, at soldaterne skulle have skudt tyskerne i stedet for at stå og synge.

Den 13. april fik de igen udleveret våbnene og tog herefter med toget fra Præstø til Slagelse.

Her blev de igen indkvarteret i Landsgrav, men allerede den 14. april blev de afmønstret.

Krigen kom hurtigt til Fuglebjerg

Allerede fredag den 12. april 1940 kom tyskerne til Fuglebjerg og forlangte indkvartering, idet de agtede at blive på ubestemt tid. Jul. Høyberg fortæller i bogen ”Fuglebjerg Folkeblad” af 8. maj 1949: ”Modstræbende overlod vi (sognerådet) dem tag over hovedet, men vi forsøgte at gøre opholdet for disse uønskede gæster så uafhængigt for borgerne som muligt. En tid var der desværre privat indkvartering, men heldigvis kun kortvarigt”. De blev her 5 - 7 uger. De kom ad landevejen fra Næstved. Poul Jacobsen, Benediktevej fortæller, at han tjente i Kyse og bemærkede, at kolonnen var så lang, at de første var nået helt ud til skoven, inden de sidste var kommet ud af Kyse by. Hestene var ikke særlig friske at se på, og deres vogne lignede nærmest prærievogne.

Det anslås at der var ca. 250 mand. De blev indlogeret forskellige steder i byen, blandt andre på Dalsgården, Chr. Madsens gård på Sorøvej, i Kroladen, laden på Fuglebjerggård og forsamlingshuset. Der var ca. 30 officerer. Sognefoged Alfred Jensen, Dalsgården, måtte rundt i byen og bede folk indlogere dem privat, to hvert sted.

De kørte til Gunderslevholm for at hente foder og halm til hestene, da ingen i Fuglebjerg havde overskud til et så stort hestehold.

Fire af børnene fra Dalsgården, Frederik, Else, Annelise og Ruth har fortalt om hverdagen sammen med tyskerne. Det var ikke meget, man mærkede til dem. De menige passede hestene, og officererne havde deres værelse i stuehuset. Efter de var flyttet, bemærkede man aftryk fra deres støvletramp på gulvet.

På Dalsgården havde de en ung 17-årig tysk jøde ved navn Sally Parmatov, der muligvis var kommet i 1939.

Han lærte ret hurtigt at tale et forståeligt dansk, blandt andet fordi pigerne syntes, det var interessant at lære ham de danske ord for bord, stol, tallerkener o.s.v. Det havde de megen morskab af. Da tyskerne kom, blev han straks flyttet til en anden dansk familie omkring Sdr.Jellinge, hvor der ikke var tyskere.

Fra mange forskellige sider udførtes der i trediverne et meget stort arbejde i Danmark for at redde de unge jøder ud af Tyskland og andre besatte lande, herunder Polen, Østrig og Tjekkoslovakiet. Det lykkedes for ikke mindre end 320 unge jøder at få en særlig udrejsetilladelse fra Tyskland.

Den 7. oktober 1939 kom der blandt andre 7 unge jøder i alderen 15-16 år til Gunderslev sogn.

I Krummerup var pastor Niels Miskow og frue blevet opfordret til at skaffe plads til 4 unge mennesker. I sine erindringer "Glimt fra mit liv", skriver Miskow "Den 11. november 1937 (?), en tåget efterårs-

aften kørte vi til Sandved station til toget. Ud af dette steg 12 unge jøder, – i stedet for 4 – nu var gode råd dyre.

Takket være danske landboeres hjælpsomhed og gæstfrihed lykkedes det at få dem alle vel i hus og beskæftiget ved landbruget”.

Der er stor sandsynlighed for, at Sally har været med på et af de hold der kom til Gunderslev den 7. oktober 1939 eller til Sandved den 11. november 1937 (1939!). Måske har Miskow skrevet et forkert årstal.

I betingelserne for værtsfamilierne stod, at de skulle oplære de unge, indenfor landbrug og husholdning. Det var med henblik på, at de kunne optages i Kibbutzer i det daværende Palæstina, i dag Israel, hvis de nåede hjem.

Med i betingelserne hørte også, at disse unge, som alle havde tysk som modersmål, fik lært hebræisk.

Man fik gennem Israelsmissionen skaffet en kvindelig lærer, en dr. phil. fra Berlins Universitet, som kom 2 gange ugentlig og underviste de unge mennesker i Krummerup Præstegårds konfirmandstue. Senere underviste fru Miskow selv de unge.

Den 20. april var det Hitlers fødselsdag. Officererne på Dalsgården ville gerne høre hans tale i radioen inde i stuen. Sally dukkede uventet op på denne dag. Siddende i køkkenet kunne han høre talen i radioen, og han kunne af tyskernes kommentarer til talen afsløre for familien, hvem af dem der var neutrale, og hvem, der var Hitler-venlige.

Man ved, at Sally blev hjulpet til Sverige, hvilket også skete for mange af de andre. Her blev han svensk gift og bosatte sig som forretningsmand. Man har også kendskab til, at hans søster Ruth, som kom til Danmark kort efter Sally, ret hurtigt kom videre til Sverige. Flere af de unge fra Gunderslev sogn nåede senere Palæstina.

Ruth fra Dalsgården var kun fire år, da tyskerne var der. Hun kunne ikke lide dem, så hun "flyttede" til sin farbror i Haldagerlille (Johannes og Esther Jensen), hvor hun blev passet, så længe de var på Dalsgården.

Dog husker hun, at de lukkede hestene ud på gårdspladsen, hvor de kunne løbe rundt og blive rørt. Det gjorde hende rigtig bange.

En af de tyske soldater, som muligvis har haft en datter på alder med Annelise, ville så gerne æ hende på kinden, men hun ville ikke have, at han rørte hende.

Skræddermester Knud Jepsen, om hverdagslivet

Knud Jepsen fortæller blandt andet om, hvor svært det var at få tøj, og om hvordan man måtte klare at få syet et sæt pænt tøj.

Knud Jepsen var født i 1916. Hans far var skrædder i Fuglebjerg, og Knud kom i lære hos ham i 1930.

Under krigen var Jepsen blevet selvstændig skrædder, og hans hustru havde en damefrisør salon også i Fuglebjerg.

Det var nærmest umuligt at skaffe tøj til at sy nyt af, men så måtte man finde på en måde at reparere det gamle, når det blev slidt, så det igen så ud som nyt tøj.

Vi vendte tøjet, det vil sige, vi skilte det ad, vendte vrangen ud – den var jo ikke slidt, men det betød, at nu fik man brystlommen i højre side i stedet for venstre. Man kunne ikke skjule, at man havde fået vendt sit tøj.

En mand havde et rigtig godt, stærkt sæt tøj fra England, men det var også blevet slidt, og skrædderen måtte i gang med at vende det. Der gik kun godt et år, så kom manden igen og bad om at få det vendt. Der, hvor tøjet var slidt, inden han fik vendt det første gang, måtte man tage vesten til tøjet og reparere med. Det lykkedes altså for anden gang at få et pænt sæt aftentøj, blot uden vest.

Det var ikke meget, man tjente, men vi klarede dagen og vejen. Der var i øvrigt heller ikke meget at købe for eksempel hos købmanden. Det meste skulle der rationeringsmærker til.

Selvom det var sløje tider med indtjening, indordnede man sig efter det. Vi var stort set tilfredse med hverdagen.

Min kone og jeg blev gift den 1. december 1940. Vi blev viet af pastor Miskow. Edith var damefrisør og skulle bruge strøm, men der kom restriktionen fra SEAS. Det forbrug, man havde haft, blev skåret ned, så hun kun havde strøm til tre dage om ugen, så det gik hårdt ud over indtjeningen.

Også det måtte vi leve med, vi havde heldigvis hver en cykel, som vi kørte ture på om søndagen. Vi smurte en god madpakke og kørte til forskellige steder i området og spiste vor mad i det grønne.

Vi boede nabo til kirken. Det første år af krigen var der ingen ændringer i antallet af kirkegængere, men som årene gik, kom der flere og flere til gudstjenester søndag efter søndag.

Fra gammel tid har Indre Mission stået stærkt i Fuglebjerg, men det var dem fra anden side, som vi plejede at sige, der begyndte at søge kirken.

Der må være et eller andet, der får folk til at søge til kirke, når der er nød på færde - sådan var det her i Fuglebjerg.

Vi boede på Torvet og kunne følge med i livet. Der var købmand Bolhorn, som havde benzintank, men ingen benzin. I kroladen, i dag Kulturladen, havde tyskerne 14-15 spand heste, og de havde deres vogne i haven. Der gik 4-5 mand og passede hestene, men dem gik vi langt udenom i det daglige.

Hvor Merete Hansen i dag har skotøjsforretning, Korsørvej 6, havde Johannes Sørensen købmandsforretning. Han var gift med organist Anne Marie Skadehaug.

Johannes Sørensen var en stor mand. Han havde skæg ligesom Jesus, og han var glad og tilfreds.

Han havde lavet et meget stort skur, nærmest et stillads, nede bag sin købmandsgård. Det var lejet ud til kommunen, hvor der opbevaredes tørv, som blev udleveret til borgere, der var i nød og ikke havde råd til selv at købe tørv. Tyskerne havde også noget af deres grej i det skur. Jeg havde lejet en lille garage til min motorcykel. Her havde vi også vores egne tørv.

En dag, jeg var deroppe, kom en tysker hen til mig, meget forsigtigt. Han ville gerne snakke - jeg kunne en lille smule tysk. Han var meget begejstret ved at se min motorcykel, så jeg sagde til ham, jeg mangler benzin til den. Jeg kan ikke få den startet, så vendte han sig lige så forsigtigt og kiggede udover gårdspladsen, om der var andre end os to, så sagde han, jeg skal prøve, om du kan få en lille dunk - og så satte han kryds for munden. Jeg måtte ikke sige det til nogen andre. En dag kom han med tre liter benzin, og jeg fik startet min motorcykel. Det morede vi os begge over. Han fortalte mig, at han boede tæt på den schweiziske grænse, og han var gift med en schweizisk pige. De havde lige startet en købmandsforretning, da han blev indkaldt - "for satans også", sagde han, og så kiggede han sig omkring.

Et godt årstid efter besættelsen begyndte man at holde nogle såkaldte nationale møder. Det var forpagter Schack på Fuglebjerregård, vistnok i samarbejde med Forsvarsbrødrene, der tog initiativet til møderne. De blev holdt i forsamlingshuset og hos bager Larsen i konditoriet. Der var stor interesse for at deltage i disse møder, På Torvet var der flere gange koncert med et militærorkester.

En gruppe musikinteresserede mennesker, det var blandt andre Edvard Eriksen, Fuglebjerg, Svend Lyring, Skælskør, godsejer W. de Neergaard, Førslevgaard, lærer Stig Andersen, og hustruen Inger, Arløse, førstelærer Bjørn Jeppesen, Hyllinge, Poul Eskebjerg, Hindholmgården, lærer Herman Bjørnvad, Haldagerlille, skræddermester Knud Jepsen, Fuglebjerg, og pastor Søndergaard, Førslev. Leder og dirigent var pianist Tage Dall, Næstved, som også var kunstmaler.

Hindholmgruppen. Bagerst fra venstre ses Knud Jepsen, Svend Lyring, Edith Jepsen, Inger Andersen, fru pastor Søndergaard, pastor Søndergaard og Herman Bjørnvad. Foran Jepsen ses Agnethe Mølbak. Forreste række fra venstre Keld Mølbak, Stig Andersen, Poul Eskebjerg, Tage Dall og Ingrid Eskebjerg.

Gruppen begyndte en gang i trediverne jævnligt at øve på Hindholm (dengang "Barnets Højskole") og fortsatte under og efter besættelsen. Det var kendte mennesker og for en dels vedkommende venner af Agnethe og Keld Mølbak. De var derfor blevet orienteret om Mølbaks modstandsarbejde.

Gruppen fra Hindholm spillede også ved de nationale møder, og de var i Karrebæksminde og spille til et møde. De blev kørt derned i hestevogn. Det tog en hel eftermiddag, men de havde en festlig og fornøjelig tur.

Da Mølbak var under jorden ude hos Keldsen i Arløse, kom han hjem til Hindholm ind imellem. Han havde den aftale med sin hustru, at hvis der hængte en stor rød klarklud ude på et søm på et bestemt vindue, måtte han ikke komme ind på skolen.

Musikgruppen havde af fru Mølbak fået at vide, at oppe i det store kontor og bibliotek stod nogle tykke bøger på en bestemt hylde med titel påtrykt. Det var ikke bøger, men kassetter, der indeholdt illegale blade. Hvis tyskerne kom en aften, de øvede, skulle Stig Andersen og Knud Jepsen straks tage "bøgerne" og hurtigst muligt bringe dem ned i kælderen og kaste dem i fyret.

Netop en aften, de sad og øvede på et musikstykke, lød der et stort brag. Yderdøren blev sparket op, og ind stormede tyskerne. Fru Mølbak kunne være en bestemt dame. Hun røg op og sagde meget bestemt på tysk: "Hvad er det for en måde at komme på, hvad har I gjort ved døren?"

Officeren meddelte, at de ledte efter en hr. Keld Mølbak. Han er ikke her, svarede fru Mølbak, men det ville de ikke tage til takke med. De ønskede at gennemgå huset og bad om at blive vist rundt.

På det tidspunkt var der 10-12 ældre, meget svage damer fra København på rekreation på skolen. De boede oppe på nogle elevværelser. De var også på forhånd blevet orienteret om, at der kunne risikere at komme "gæster" på skolen. Da tyskerne så dem, udbrød de: "Det er jo gamle damer", hvortil fru Mølbak svarede, at det havde hun jo sagt.

Herefter ønskede de at se sove- og børneværelserne, hvor deres piger lå og sov. Den ene af tyskerne tog fat i madrassen i en af pigernes senge for at mærke og se, om der var skydevåben.

Det blev fru Mølbak meget vred over og skældte dem ud på tysk. Oppe i biblioteket blev resten af gruppen holdt op - en tysker med pistol til to mand. De kom vist tre gange i alt på øveaftener. Den ene gang havde skolen fået besked om, at de var på vej, så Stig Andersen og Knud Jepsen nåede ned med ”bøgerne” i fyret.

En af de gange, hipofolkene var der, spurgte de datteren Lis om, hvornår hendes far havde været været hjemme.

Den lille pige svarede nok så frejdigt: ”Det var han i går!”

Forstander Keld Mølbak og ”Barnets Højskole”

Det er vist kendt på egnen, at forstander Keld Mølbak var en yderst aktiv modstandsmand. Mindre kendt er det, at han var leder af ca. 17.000 frihedskæmpere. I et interview med J. R., Sorø Amtstidende, umiddelbart efter befrielsen, fortæller han om sit arbejde i modstandsbevægelsen samt lidt om, hvad der skete på Fuglebjergerne.

Mølbak fortæller at det var lederen af Falckstationen i Slagelse, Bruno de Neergaard, der opfordrede ham til at danne en gruppe. Det tog kun fire dage at få dannet gruppen. Den skulle efter B. de Neergaards ordre søge samarbejde med den allerede eksisterende gruppe på Holsteins Minde, (i dag Hjortholm Kostskole).

Mølbak blev meget forbavset over at få at vide, at der allerede eksisterede en gruppe. Samtidig var der en gruppe i Fuglebjerg, dannet af læge Johannes Fock (doktor Ejnar Focks mellemste søn) og med snedker Gantriis som leder. Disse tre grupper arbejdede sammen og samledes på højskolen for at få instruktion i våbenbrug.

Gestapo var flere gange på Hindholm efter Mølbak, men det lykkedes dem ikke at træffe ham hjemme. Fra 30. oktober til 16. november sov Mølbak ikke hjemme om natten, men logerede hos gode venner

og bekendte. Et sted, hvor han følte sig meget tryk ved at være, var hos Peter Keldsen i Arløse. Han hjalp med at gemme personer og våben, og frem for alt kunne han tie stille.

Det lykkedes Gestapo at tage gruppen på Holsteins Minde. Forstander Hjerminde og fem lærere blev taget. De blev dog ret hurtigt løsladt, på nær lederen Yttesen. Han slap dog fri senere.

Da Yttesen blev taget, blev Mølbak klar over, at det nu var tid at forsvinde. Han havde fået en anmodning om at tage til Sverige, men han ville blive hjemme for at være med, når det gik løs engang.

Den 16. november 1944 rejste Mølbak til København. Han havde beregnet at skulle være væk i fem dage, men han så først højskolen igen den 8. maj 1945.

Dagen efter han var rejst, indfandt Gestapo sig på Holsteins Minde for at hente gartner Villy Wessel og kom derfra på højskolen efter Mølbak og våben, men de fandt ingen af delene.

I januar 1945 begyndte han at arbejde for Dansk Samlings grupper, blandt andet med pengeindsamling til frihedsbevægelsen. Mølbak fortæller, at han i Sydvestsjælland, fra Næstved over Fuglebjerg til nord for Slagelse og til Skælskør, indsamlede mange tusinde kroner hos landmænd og enkelte andre.

Senere fik han til opgave at organisere bladuddelingen over hele Sjælland. Mølbak skrev ikke selv i de illegale blade, men læste korrektur på "Morgenbladet".

I København havde de et godt kammeratligt samarbejde, hvor ingen kendte hinandens identitet, kun et dæknavn, og hvor det var mandens kvalitet, der var bestemmende. Det var en fornøjelse at arbejde der. Det er noget af det herligste, jeg har oplevet i modstandsbevægelsen, slutter Mølbak.

Ungdom og fest

Selvom der var krig i landet, havde ungdommen også dengang lyst til at more sig med spisning, øl og snaps, og en dans bagefter.

Else fra Dalsgården fortæller, at en gang spurgte de forpagteren af traktørstedet Røde Hus i Tadse, om de måtte holde en fest derude med spisning og dans. Det måtte de gerne.

De var lige begyndt at spise, da der kom besked til forpagteren om, at han skulle lukke den ”smugkro” (det var jo en privat fest – derfor udtrykket).

Det blev meddelt de unge, at de hurtigst muligt skulle forlade lokalet.

De unge kunne ikke få nogen besked om, hvorfor de ikke måtte være der, men da det var i 1944, var de ikke i tvivl om, at der måtte være tyskere på vej.

Der blev ringet til Elses forældre, om de måtte komme med maden og spise færdig. Det fik de lov til, og de fik hurtigt pakket maden og af sted på cyklerne.

Det undrede dem noget, at de ikke mødte nogen tyske køretøjer på vej til Fuglebjerg.

Der var dækket bord, da de kom hjem til Dalsgården. De pakkede maden ud og gik til bords, da opdagede de, at de havde glemt at få såvel øllerne som brændevinen med ude fra Røde Hus.

Der blev ringet derud, og de fik at vide, at det hele var gemt et nærmere angivet sted ude i skoven.

Det lykkedes at få fat i vognmand Albert Christensen, der havde køretilladelse, så blev de sidste øller og flasken med snaps bragt til Dalsgården, og middagen kunne fortsætte efter nogle timers afbrydelse.

Først længe efter fik de forklaringen på, hvorfor de så hurtigt skulle forlade Røde Hus. Over den engelske radio BBC var der kommet

meddelelse om, at der om aftenen skulle være våbenedkastning i nærheden af Røde Hus.

Det har helt sikkert været ”Tystrupgruppen”, der har givet meddelelsen til forpagteren.

Anlæggelse af flyveplads

Tyskerne anlagde en flyveplads mellem Førslev og Arløse - nord for Møllegårdsvej.

Der blev jævnet to mergelgrave. Sandet hentede man fra marken mellem flyvepladsen og Arløse.

Ifølge Frederik Jensen, Arløse, havde man fået fat i en vognmand nede fra Borrebykanten, som havde en lille to tons lastbil. Det tog lang tid at få pladsen klar.

Under anlæggelsen af pladsen blev der passet godt på den af de såkaldte ”sorte”!

”De sorte” – også kaldet Sommerkorpsets - historie er følgende:

Den 4. september 1942 udstedtes en dansk lov, hvorefter politiet kunne pålægge sabotagetruede virksomheder at antage sabotagevagter, som fik en vis politimæssig myndighed.

I begyndelsen var disse sabotagevagter kun udstyret med stave, men fra april 1943 blev det pålagt dem at bære pistol. Skønt denne tjeneste nød ringe anseelse og betragtedes som hjælp til tyskeren, hørte de danske vagter dog ret snart op med at være nogen svær hindring for veltrænede sabotørgrupper.

I nogen tilfælde ydede de sabotørerne hjælp, og i andre lykkedes det sabotører selv at blive ansat som sabotagevagter med aktion mod virksomheden for øje.

Sabotagevagternes politimæssige beføjelser ophørte efter politiets arrestation 19. september 1944.

Mod krigens slutning gik tyskerne over til at anvende specialtrænede sabotagevagter, især hjemvendte danske S S-frivillige.

Under ledelse af nazisten, kaptajn Sommer oprettedes i begyndelsen af 1944 det såkaldte "Sommerkorps", der var ansat af det tyske flyvevåben, og foruden flyvepladser bevogtede de også fabrikker, der leverede til flyvevåbnet.

Mange af Sommer-folkene var tidligere frontsoldater. Når de blev kaldt "de sorte", skyldtes det, at de gik i sorte uniformer.

Ifølge Poul Jacobsen, Benediktevej, havde "de sorte" i Førslev opholdssted og vagtstue i det gamle arresthus overfor kirken.

Poul Jacobsen har set en mindre flyvemaskine lande på pladsen. Hvorfor den blev opgivet allerede i 1944, vides ikke.

I 1945 blev pladsen brugt til våbenedkastning fra engelske maskiner - man må have lov at sige til et fornuftigt formål.

Koncert og bal i Fuglebjerg forsamlingshus

Fuglebjerg Idrætsforening

afholder

stor Koncert

og efterfølgende Dans for Foreningens Medlemmer af

Det syngende X

(Sangeren Johannes Wahl)

og Arne Astrups Orkester

Fredag den 12. Maj Kl. 19,00 prc.

Reserverede Pladser 2,50 Kr., de øvrige Pladser 2,00 Kr. Billetter og Medlemskort kan forudbestilles og afhentes **senest Tirsdag d.**

9. Maj hos følgende Bestyrelsesmedlemmer: Harry Pedersen, Sandvedvej 27, Hans Pedersen, Sorøvej 14, Ludolf Jensen, Tværvej 2, Evald Pedersen, Korsørvej 23, Telf. 35, Svend Bernsen, Krummerup, Chr. Justesen, Torvet, Telf. 169, Frederik Jensen, Arløse, Telf. Sandved

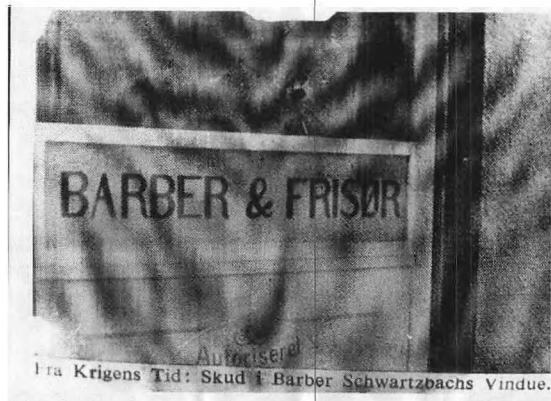
168 x.

Bestyrelsen.

Fredag den 12. maj 1944 afholdt Fuglebjerg Idrætsforening en stor koncert med efterfølgende dans og underholdning af "Det syngende X", Johannes Wahl, i Fuglebjerg forsamlingshus.

Jannerup fortæller, at han var oppe hos købmand Ernst Davidsen på Sandvedvej, da lærlingen kom og fortalte, at der var skyderi på Torvet.

En tyskervenlig ung mand (Krøl Hans) fra Arløse var kommet ned i forsamlingshuset og ville ind til koncerten, selvom han ikke havde medlemskort. Han blev afvist ved indgangen, hvilket han blev meget vred over. Han gik fra forsamlingshuset op til apoteket - flere fulgte efter. På Torvet skød han mod barbermester Schwartzbachs forretning, Torvet 5. Da han kom op på Krummerupvej, gik han ind på apoteket og lånte en telefon for at ringe til tyskernes kvarter i Næstved.

Jannerup og de andre unge gik ud på gaden for at se, hvad der skete. Han forsøgte også at skyde ved apoteket, men der var ikke flere skud tilbage. Jannerup hørte, at det sagde klik. Umiddelbart

efter kom tyskerne, de unge mennesker forsøgte at stikke af ned gennem bageriets have, men havelågen var låst, det kunne ikke lade sig gøre at komme igennem til Korsørvej.

De menige tyske soldater løb efter dem og slog dem med geværkolben. Jannerup fik et ordentligt slag i hovedet, men så standsede den tyske løjtnant dem.

De var 8-10 stykker. De blev nu stillet op ad muren ved bageriet med hænderne oppe. En tysk soldat stod og holdt vagt over dem.

En af de tyske soldater sagde kommunister til dem, men Verner Petersen (skorstensfejer Petersens søn) sagde, nej nazister – det hjalp ikke umiddelbart!

Efter en times tid kom dansk politi, der overtog de unge mennesker. De blev ført i enkelt kolonne ned til kroen, hvor de blev afhørt og måtte opgive deres navne. Herefter skete der ikke mere.

Tyskerne tog ned til forsamlingshuset og affyrede nogle skud op i loftet, hvilket gav panik og en vældig tumult i forsamlingen. Flere forsøgte at komme bag ud af forsamlingshuset - Johannes Wahl, som var blind, blev væltet omkuld.

Else fra Dalsgården har fortalt, da de kom ud på Lundevej hørtes skud fra Torvet, og alle flygtede ind mellem husene. Da der efter et stykke tid ikke skete mere, fortsatte de op mod Torvet. Her stod nogle mænd op ad kroen med hænderne oppe, og to tyske soldater med geværer holdt dem op. Else tænkte, at hun hellere måtte stille sig op ved siden af de unge mænd, med hænderne oppe. En af dem hviskede til hende, at det skulle hun ikke, det var kun mændene. Hun tog hænderne langsomt ned, og da ingen sagde noget, gik hun videre.

Frederik Jensen, Arløse, som sad i idrætsforeningens bestyrelse, har fortalt, at bestyrelsen fik en snak med tyskerne, der i øvrigt var meget unge. De kunne godt forstå, at der skulle medlemskort til at komme ind. Herefter kørte de og tog Krøl Hans med. Han er ikke set siden, og ingen kender hans senere skæbne.

Der blev af kredslæge Nielsens datter indsamlet underskrifter mod den behandling de unge mennesker havde fået af tyskerne. Om de blev afleveret til tyskerne, vides ikke.

Vagtværnet

Den 19. september 1944 blev det danske politi sat ud af funktion. Ca. 2.000 af styrkens i alt 9.000 mænd blev taget til fange af tyskerne og sendt i koncentrationslejre.

Politiets fjernelse blev det alvorligste slag, besættelsesmagten rettede mod det danske samfund - landet udleveredes til lovløshed.

Mord, brand, sprængninger, gaderazziaer og skyderi i flæng kom til at præge den sidste, bitre krigsvinter.

I et cirkulære af 12. oktober opfordrede Justitsministeriet borgmestre og sognerådsformænd til at oprette kommunale vagtværn, der ved patruljering kunne hindre forbrydelser og pågribe eventuelle gerningsmænd.

Det genskabte en vis tryghed i befolkningen, men kunne dog ikke hindre en voldsom stigning i kriminaliteten i besættelsens sidste måneder.

Fuglebjerg Vagtværn

Ifølge sognerådets protokol blev der allerede på et sognerådsmøde den 2. oktober 1944 oprettet et borgerværn i Fuglebjerg kommune. Til leder af vagtholdet valgtes sognefoged Alfred Jensen, Dalsgården.

Hvert vagthold bestod af 3 mand, hvoraf den ene var fører. Mand- skabet blev udtaget af kommunens mandlige beboere i alderen fra 20 til 55 år.

I tiden fra kl.22.00 til kl. 05.00 patruljerede et vagthold på 3 mand indenfor den bymæssige bebyggelse del af kommunen, mens et vagt- hold opholdt sig i vagtlokalet, som var Krarup-Petersens kontor, tele- fon 101, (Sandvedvej 3) hvortil beboerne kunne henvende sig i tids- rummet fra kl. 22.00 til kl.05.00 om fornøden hjælp.

Vagtholdet udstyres med behørig legitimation, armbind, knippel, fløjte, og en kraftig håndlygte, eventuelt med hjelm og hund.

Lederen skulle indsende daglig rapport til sognerådet, som sørgede for fornøden bogføring.

Samtidig fremsendtes en appel til hele befolkningen om lovydigt at overholde de love, anordninger og forskrifter, som er udstedt før og under krigen også med hensyn til færdselsregler, mørklægning og prisbestemmelser osv.

Samtidig vedtoges det at aflyse alle offentlige forlystelser og baller. Underskrevet af sognerådets syv medlemmer.

Jul. Høyberg fortæller i bogen ”Fuglebjerg Folkeblad” af 8. maj 1949, følgende om vagtværnet,

”I en tid, der var dødsens alvorlig for os alle, hvor landets lovlige myndigheder var afsat, tog borgerne i deres egen hånd at opretholde ro og orden.

Endnu tales der med virkelig begejstring om det sammenhold og interessefællesskab, som dengang gjorde det muligt at kunne sove nogenlunde fredeligt om natten.

Vagtværnets takfaste støvletramp rundt i gaderne gav en vis tryg- hedsfølelse hos de fleste ældre borgere”.

Jannerup var med i vagtværnet lige fra starten, blandt andre sammen med K.Lomholt-Nielsen og Johannes Eriksen. De gik vagt to timer ad gangen i nævnte tidsrum.

Der var ikke på noget tidspunkt uro eller ballade i byen i den tid vagtværnet eksisterede frem til befrielsen.

Svært bevæbnede Hipo'er afvæbnet i Fuglebjerg

Frihedskæmperne fandt Fyrene i Besiddelse af Maskingeværer, og der laa Bomber under Sengene.

Fuglebjerg.

Frihedskæmpere gennemførte i Aftes med Dygtighed en Aaktion i Fuglebjerg, hvor tre sværtbevæbnede Mænd, antagelig tidligere Hipo-Banditter, blev afvæbnet.

Ved Middagstid kom en Bil med 3 Mænd og 3 Kvinder til Fuglebjerg Kro, hvor de indlogerede sig. De kørte i en stor, benzindreven Vogn, og da man i Løbet af Dagen saa, at Vognen havde skiltet Nummerplade, gik der Meddelelse til Frihedskæmperne. I Mellemtiden havde der lokale Vagtvaern under Sognefogdens Ledelse foretaget en Afhøring. Her angav de 3 Personer sig for at være tillyttede Politibetjente.

Sagfører

P. Graae Rasmussen

ONS Engsk. Jensen's Eft.

Strandgade 20. Skælskør. TIL 13
trætte paa Flakkebjerg Hotel hvor
Toretag Kl. 11-17.

Jæmkommen

gnor, Haandklæder, Duge og

olbækvej 87, Sorø, Telf. 835,

Frihedskæmperne overraskede dem imidlertid, afvæbnede dem og fandt dem i Besiddelse af Revolvere, Haandbomber og Maskinpistoler. I Frihedsvolkene Hovedkvarter lykkedes det snart at opklare, at de tre fordygtige Mænd i den senere Tid har været ansat i Dagmarhus, og efter hvad en af de tre implicerede Kvinder skal have oplyst, har de været indrulleret i Hipokorpset.

I Bilen fandtes 3 Maskingeværer, Masser af Sprængstof, 1 Skrivemaskine, 3 Paa, der ikke var udfyldt, et Lager af Konserver samt 3 sorte Halvmasker. Overfor alt dette Materiale gik de 3 Fyre snart til Bekendelse og indrømmede deres Ansættelse paa Dagmarhus, og at alt det, de førte med sig, var stjaltne Varer. De 3 Kvinder, der stadig opholdt sig paa Fuglebjerg Kro, blev saa afhentet, men i Mellemtiden havde Folk fra Fuglebjerg klippet Haaret af Pigerne, en Begivenhed, som Frihedskæmperne beklager.

Bomber under Sengene.

Paa Værelserne fandtes snart under Sengene Bomber og flere Vaaben, og Fange mangiede man heller ikke, idet de 3 Piger fandtes i Besiddelse af Stabler af Haandredskroneaerdre. Da Vognen med Frihedskæmperne forlod Byen, fik de et ruggende Hætte med paa Vejlen fra den store Menneskeskare, der overværede Begivenheden.

— Ved Middagstid i Dag indfandt Frihedskæmpere fra Næstved sig i Byen og Omegn og afhentede forskellige Personer.

Det var vist lykkedes bryggeriejer Clausen, købmand Primgaard-Hansen og sognefoged Alfred Jensen at få de tre mænd med op på bryggeriet med påskud om, at øllerne var for dyre på kroen. Da frihedskæmperne kommer, spørger de Frank Christensen om vej til bryggeriet. Han løber foran bilen derop.

Der var skyderi på Torvet efter frihedsbudskabet var indløbet, men det har højst sandsynlig været glædesskud op i luften. Ib Christensen, Indre Krummerupvej og hans lillesøster Jytte Jensen, Tranevej 3, som var børn, havde fået penge til at købe is for i Sejersbøls bagerforretning. De hørte to skud, og fru Sejersbøl sagde til dem, at de skulle blive inde i forretningen, så længe der var skyderi.

Lørdag, den 5. maj 1945

Frederik Jensen, Arløse fortæller, at brugsmændene om formiddagen ringede rundt til dem, der havde jagttegn, at de skulle komme med gevær og patroner inden kl. 12.00, for friheden skulle skydes ind, og bagefter var der gratis øl og cigarer.

Torsdag, den 10. maj 1945

Et stort afsnit af Fuglebjergs historie under 2. verdenskrig handler om Herman Olesen, Rolighedsvej, som var medlem af modstandsgruppen i Fuglebjerg, og blev taget af tyskerne den 18. november 1944. Først blev han bragt til Vestre Fængsel, senere til Frøslevlejren, og derfra til koncentrationslejren Dachau den 16. februar 1945, hvorfra han kom hjem til Fuglebjerg via Sverige den 10. maj 1945. Herman Olesen døde den 23. november 2000, 78 år gammel.

Der findes et stort materiale om Hermans liv under opholdet de ovennævnte steder, og tiden derefter, som fortjener at få en samlet fremstilling. Det har der ikke været plads til i år, men jeg håber meget at få en anden lejlighed til at skrive om det rædselsfulde halve år, Herman og hans forlovede Korna måtte igennem inden befrielsen.

Derudover blev også skomager Erik Justesen fra samme gruppe taget af tyskerne. Han nåede heldigvis kun til Frøslevlejren.

Af andre begivenheder, der heller ikke har været plads til, er våben- nedkastningerne, såvel på den af tyskerne etableret flyveplads på Førsløgårds mark, som ”Tystrupgruppens” modtagelse af våben omkring Tystrup sø.

En stor tak skal lyde til medennævnte, som alle har været meget imø- dekommande og behjælpelige med at få en del af hverdagshistorien i Fuglebjerg under 2. verdenskrig frem i lyset:

Knud Jepsen, Spurvevej 13
Ruth Sønderup, Haldager mark Vej 12
Korna Olesen, Rolighedsvej 7
Erik Justesen, Nattergalevej 28
Frederik Jensen, Hindholmvej 31, Arløse
Else Madsen, Korsør
Anna Margrethe Rasmussen, ”AnMaRa”, Dalsgårdsvej 176
Poul Erik Jacobsen, Benediktevej 9
Erik Jannerup, Parkvej 5
Tove Jensen, Dalsgårdsvej 59
Ketty Jensen, Indre Krummerupvej 9
Ruth Møller, Korsørvej 1
Agnes Jensen, Ingridparken 19
Jytte Jensen, Tranevej 3
Ib Christensen, Indre Krummerupvej
Annelise Hovmøller (tidl.Dalsgården)
Max Petersen, Korsørvej 41
Kulmann Clausen, Odense

Benyttet litteratur

Trykte kilder:

Fuglebjerg Folkeblad 8.maj 1945

Fuglebjerg Folkeblad nummer 18A, 8. maj 1949
Sorø Amtstidende 5. maj 1945
Glimt fra mit liv, Stubbekøbing 1978 af Niels Miskow
Besættelsens Hvem-Hvad-Hvor, Politikens Håndbogsserie, 1965 og
1978
Skelby og Gunderslev, træk fra sognenes historie, bd. II
De kom til Dachau af Lars Ringholm, 1997
Historien om en landsby, livet på Sandvedvej - Fuglebjerg før og nu.
"Studiekredsen" 1996.
Før og Nu, Krummerupvej og Korsørvej. Studiegruppen, 2003.
Diverse avisudklip
Arkivalier i Lokalhistorisk Arkiv Fuglebjerg.

Utrykte kilder:

Samtaler, interview på kassettebånd.
Skræddermester Knud Jepsens smalfilm fra 5. maj 1945 og senere.

Forsvundne landsbyer i Gunderslev Sogn.

af Hans Jørgen Heegaard

Skov Kastrup.

I det tidsrum der er gået mellem udgivelsen af foreningens årsskrift i marts 2002, og her ved årsskriftets udgivelse i marts 2005, er mine undersøgelser vedrørende beliggenheden af den sidste af fire forsvundne landsbyer i sognet til stadighed foregået.

De fire landsbyer, der er forsvundne, er:

Borup Riis. Denne landsbys placering kender de fleste foreningens medlemmer nok, den forsvandt i årene omkring 1200.

Den næste landsby der blev nedlagt, var Gunderslevmagle, den var beliggende, hvor nu Gunderslevholm er placeret, tæt omkring Gunderslev kirke, hvor de sidste rester af denne landsby forsvandt så sent som i 1649, hvor landsbyens præstegård blev flyttet herfra til Skelby.

Den tredje landsby var Tokkerup, hvormed der kan læses i dette årsskrift årgang 2002.

Den sidste af de forsvundne landsbyer der skulle findes var så Skov-Kastrup.

Skov Kastrup var en af de talrige udflytterbyer, der blev oprettet i løbet af Vikingetiden fra omkring 750 til 1200, hvor der i denne periode foregik en stor bosættelsesekspansion, som dog ebbede ud i løbet af 1200-tallet.

Stavemåden for Skov Kastrup var i 1231 Kaarlsthorp, i 1272

Karsthorp, i 1498 Kastorp, i 1600-tallet Castrup. Navnet på landsbyen Kastrup må være opstået fra et forled, der indeholder mandsnavnet Karl og et efterled med ordet thorp, altså "Karls torp", eller mere rigtigt "Karls udflytterbebyggelse".

Ifølge kirkebogen blev landsbyen kaldt Castrup op til ca. 1680-90, derefter bruges fortrinsvis benævnelsen Skov Kastrup. Landsbyen blev nedlagt i tidsrummet 1721 til 1726. Efter dette tidspunkt blev den nemlig ikke mere nævnt i kirkebogen for Gunderslev Sogn.

Landsbyen Skov Kastrup må have været placeret ikke langt fra den nuværende Kastrupgård, da landsbyens jorder ved dens nedlæggelse blev lagt under denne.

Oprindeligt tilhørte Kastrupgårds jorder i 1500-tallet – i hvert fald delvist – Antvorskov Kloster, og før den tid bl.a. slægten Dresselberg som da sad på Kastrupgård.

I 1662 omtales Kastrupgård som øde og næsten afbrudt (nedlagt), måske som en følge af svensker-krigene.

Tilladelsen til nedlæggelse af Skov Kastrup blev givet samtidig med nedlæggelsen af Tokkerup. Men det ser ud til, at Skov Kastrup havde fået sit banesår allerede ved 1500-tallets begyndelse, da hovedgården Kastrupgård blev oprettet, hvorved en del af Skov Kastrups jorder tilsyneladende kom til at ligge under den nyoprettede hovedgård.

Vilhelm Vind solgte i 1723 Kastrupgård til C. A. von Plessen som i 1731 fik en kongelig bevilling til at nedlægge Skov Kastrup. Plessen ejede på det tidspunkt en del gårde her i Sydsjælland og valgte ved nedlæggelsen at lægge Skov Kastrups jorder under Kastrupgård, hvilket var mest belejligt for driftens skyld, men også fordi han derved kunne få tilstrækkeligt med jord til at genoprette Kastrupgård som hovedgård.

Den nedlagte landsby Skov Kastrup var tilsyneladende beliggende i Gunderslev Sogn, da befolkningen i landsbyen var tiendepligtige til Gunderslev Kirke, hvorimod det meste af landsbyens dyrkede jord var beliggende i Fuglebjerg Sogn.

Landsbyen havde omkring små 100 beboere, da den blev nedlagt, og allerede fra 1600-tallet til landsbyens nedlæggelse var der både træskomand, bødker, skytte, skovfoged, savskærer, smed og væver, altså tilsyneladende en ganske velfungerende landsby.

At landsbyens areal var delt mellem to sogne var ikke noget specielt særsyn. Selv om det meste af landsbyens jord var beliggende i Fuglebjerg Sogn, og landsbyen havde en kortere afstand til Fuglebjerg Kirke end til Gunderslev Kirke, var det ikke så ualmindeligt, at en landsbys befolkning havde tilknytning til en kirke der ikke var placeret nærmest landsbyen. Der kunne være gammel hævde på dette. Desuden kunne der være en ”retlig adgang til at søge samme kirke og

betjenes af de derved ansatte". Tilhørsforholdet var ofte bestemt af og havde relation til den gruppe af gårde, hvis tiende skulle svares til en bestemt kirke.

Efter ca. 1720 skete der ikke flere indførsler i Gunderslev kirkebog vedrørende Skov Kastrup, hverken med hensyn til fødsler, bryllupper eller begravelser, hvilket tyder på, at landsbyen faktisk var blevet nedlagt omkring 10 år før den officielle nedlæggelse i 1731.

Ifølge 1688-matriklen var enkeltgården Kastrupgård med 8,39 td. hartkorn, og hertil overdrevsjorden, beliggende i Fuglebjerg Sogn. Og ifølge samme matrikel var landsbyen Skov Kastrup med 6 gårde med i alt 18,37 td. hartkorn, 5 huse med 0,82 td. hartkorn og 1 hus uden jord, i alt 19,19 td. hartkorn, samt overdrevsjorden, hvis areal ikke kendes, beliggende i Gunderslev Sogn.

Hvornår Skov Kastrups jordtilliggende er blevet flyttet til Fuglebjerg Sogn vides ikke, men måske er dette sket ved landsbyens nedlæggelse. Selve landsbyen har man ikke flyttet, da den skulle nedlægges alligevel.

Kastrupgård indgik senere, sammen med de andre af Plessen ejede godser i Sydvestsjælland, i det Plessenske Fideikommis.

Hvad der derefter blev af landsbyen Skov Kastrups beboere vides ikke. Kilderne er mangelfulde, for ikke at sige meget tavse, vedrørende dette emne. Men man kan måske gå ud fra, at en del af beboerne efterhånden er blevet genhuset i ledige ejendomme og huse, og for nogles vedkommende har fået deres daglige udkomme ved arbejde på Kastrup hovedgård, eller på andre hovedgårde i området. Men en del af dem har måttet forlade området for måske at være så heldige, at de kunne blive bosat på andre af Plessens ejendomme.

De, der beklagede sig mest over nedlæggelserne af landsbyer, var præsterne. Deres tiendeindkomster blev nemlig forringet ved nedlæggelserne, og derfor prøvede de at opnå en form for erstatning for deres tab.

I 1805 blev Kastrupgård, foruden de mange andre af Plessens godser i Sydvestsjælland, købt af Neergaard-slægten.

Placeringen af den nedlagte landsby Skov Kastrup var som nævnt i den vestlige del af Gunderslev Sogn. Men at fastlægge denne placering, viste sig at være noget mere besværlig end med Tokkerup. Ganske vist havde S. Dyhre Rasmussen (S.D.R.) åbenbart også fundet Skov Kastrup, ligesom Tokkerup. Han har omtalt begge landsbyer i forskellige beretninger, men desværre har han aldrig beskrevet præcist, hvor de lå, og der er ingen navne, der peger på, hvor landsbyen har været placeret i terrænet, og overhovedet ingen beskrivelse af bebyggelsernes placering i forhold til hinanden.

En større gennemgang af S. D. R.'s efterladte papirer, noter og beskrivelser gav heller ikke noget resultat. Der var kun vage hentydninger og indirekte henvisninger til placeringen af Skov Kastrup. Den mest konkrete oplysning vedrørende Skov Kastrup er, at den var beliggende i Gunderslev Sogn og dens jorder i Fuglebjerg Sogn. Det vil sige, at landsbyen må have været placeret meget tæt på grænsen mellem de to sogne. Ud fra forskellige oplysninger fra interesserede, lokalkendte personer, er der to lokaliteter, som kan komme på tale. Det ene af disse er kendt som Rejnstrup Kirkeskov. Her skulle der efter ældre menneskers beretning have ligget nogle huse. Dog er der på denne lokalitet ikke fundet spor efter en landsby.

Den anden lokalitet er i Haveris området, nærmere betegnet øst eller vest for Haverishuset. Mod nordøst findes bl.a. et plateau, hvor den geografiske placering kunne passe rimelig godt med de enkelte oplysninger, der er fundet i Dyhre Rasmussens efterladte papirer, men på den anden side giver noterne også mulighed for, at landsbyen var placeret sydvest for Haverishuset.

I forskellige dele af S.D.R. efterladte papirer har jeg kunnet uddrage følgende:

1. ved Skov Kastrup er der en høj bakke, hvorfra man kan overskue det terræn, hvorpå landsbyen har været beliggende.
2. mod vest fra Hekkenfeldt-huset, på Kastrupgårds marker mellem Kastrup Overdrev (skoven) og Iskælderskoven, kan der findes tydelige spor efter en bebyggelse. Disse spor består af rester af røde teglsten, skår af lertøj med ornamentik, ben, tænder og jerngenstande m.v..

3. landsbyens marker skal have været beliggende på en skovslette ned mod søen (Tystrup). Her er fundet pletvise koncentrationer af potteskår, keramik, jerngenstande, knogler og tegl m.v.
4. landsbyen var en spredt bebyggelse, dog ikke så meget som Tokkerup.
5. landsbyen Skov Kastrup var beliggende tættere på Hammersmølle lokaliteten end Tokkerup (S. D. R. boede en kort årrække i Hammersmølle-huset).
6. landsbyen skulle have været placeret ca. 1 km nordøst for Kastrupgård.
7. landsbyen mentes lokaliseret i den åbne Kastrup Dyrehave, i den østlige del af den åbne slette på en banke. Her blev der omkring 1910-20 fundet sten, som var placeret kvadratisk og rektangulært i jorden (syldsten), desuden også mange murstensrester.

Disse spredte, til dels modstridende, oplysninger vedrørende Skov Kastrups beliggenhed peger altså mere på området vestnordvest for Haverishuset, end området ved Kirkeskoven. Selv om nogle af S. D. R.'s ovenstående notater kan virke temmelig sporadiske, må den foreløbige konklusion blive, at landsbyen ikke har været placeret i Kirkeskovsområdet.

Der er ikke fundet kilder, som omtaler, om forskellige klostre og kirker har stået som ejere af ejendom i Skov Kastrup. Men det ville være noget af et særsyn, hvis dette ikke har været tilfældet. Heller ikke i Gøernes jordebog, der viser en oversigt over slægtens ejendomme, omtales Skov Kastrup. Der er åbenbart ikke overleveret nogen form for kilde, som kunne fortælle noget mere om landsbyen, bortset fra matriklen af 1688 og kirkebøgerne for Gunderslev Sogn..

Ligeledes er der ikke, som for Tokkerups vedkommende, fundet kilder der oplyser, om præsten i Gunderslev har modtaget erstatning for manglende tiendeafgifter m.v. for den nedlagte landsby Skov Kastrup.

En foreløbig konklusion kan fastslå følgende:

Landsbyen Skov Kastrup blev nedlagt og dens jorder lagt under Kastrupgård 5 til 10 år, før tilladelsen blev givet i 1731. Årsagen til nedlæggelsen var ikke, at landsbyen var brændt, eller dens beboere

var fraflyttede, syge eller døde. Kirkebogen fortæller derimod om en landsby, der på alle måder fungerede godt m.h.t. giftermål, fødsler og naturlige dødsfald. Landsbyen havde også driftige folk, der supplerede deres indtægter ved forskellige håndværksarbejder.

På alle måder en lige så velfungerende landsby, som så mange andre. Landsbyen havde bare det uheld, at dens jorder lå bekvemt i forhold til Kastrupgård, og ved at tillægge Skov Kastrups jorder til denne, kunne ejeren opnå skattefrihed på det samlede areal.

Kastrupgård kunne igen betegnes som en hovedgård.

Men det er ikke en videre tilfredsstillende konklusion, landsbyens placering i terrænet var stadig ikke fundet

Herefter var min første handling igen at presse Nationalmuseet til at foretage en ny undersøgelse i deres arkiv, desværre gav heller ikke denne undersøgelse resultat. Nationalmuseets arkiv var tilsyneladende ikke i besiddelse af nogen form for rapporter, kort eller notater fra S.D.R., der omtaler forsvundne landsbyer.

Det er i sig selv ret besynderligt, da han i sine efterladte dagbøger og breve, der befinder sig på Fuglebjerg Lokalhistoriske Arkiv, omtaler sin omfattende brevveksling med museet og ikke mindst hans utallige indsendte optegnelser igennem årene over arkæologiske aktiviteter her fra området. Det gælder for både hans undersøgelser vedrørende gamle veje i området, opmålinger, billeder og ikke mindst de forsvundne landsbyer i det gamle Gunderslev Sogn.

Det må derfor formodes, at Nationalmuseets arkiv på et tidspunkt har ladet foretage en oprydning og herunder anset S.D.R.'s rapporter, kort, notater m.m. for at være uden betydning.

Heller ikke en gennemgang af professor A. Steensbergs efterladte papirer, der da var opbevaret på Landbohøjskolen, indeholder oplysninger om de forsvundne landsbyer, selv om man også i dette tilfælde, ud fra S.D.R.'s dagbøger ved, at der mellem disse to personer har været udvekslet tanker, notater, kort, film m.v. om arkæologiske spørgsmål m.m., herunder også om de forsvundne landsbyer.

Denne korrespondance er tilsyneladende forsvundet, i hvert fald findes der ikke noget om dette emne.

Derfor var der kun tilbage, hvis den sidste af de fire forsvundne landsbyer i det gamle Gunderslev sogn også skulle findes, nemlig den gode gamle metode med undersøgelser i terrænet, samt - og ikke mindst - en meget stor portion held, da områderne, hvor den kunne have været placeret, var af en ganske betragtelig størrelse.

Imidlertid modtog jeg den 3. februar 2004 en mail fra lederen af Fuglebjerg Lokalhistoriske Arkiv, Gunner Nielsen, hvori han skrev, at han tilfældigvis i årsskriftet "Borup Ris Venner" for 1986, på sidste side havde bemærket et kort, hvor Skov Kastrup var afsat af formodentlig A. Steensberg.

Ganske vist havde vi, Bertel Hansen og forfatteren, været igennem det samme område, men forholdsvis overfladisk, da det ikke var placeret i det gamle Gunderslev Sogn, men lige uden for sognegrænsen. Jeg formodede derfor, at det ikke kunne være her, bebyggelserne havde været, men måske nok den jord der hørte til landsbyen.

Skov Kastrup var tilsyneladende en typisk skovlandsby befolket med de såkaldte "skovbønder" til forskel fra bønderne i de åbne områder "slettebønder".

Skovbønderne, eller også "Skovboerne", i Skov-Kastrup havde rigeligt med græs og høslæt i de åbne områder i skovene. Udover dette havde de flere andre fordele, de kunne nemmere få fat i brænde, hus- og vogntømmer, og ikke mindst kunne de fremstille redskaber som f.eks. hjul, vogne, koste, skovle, trug og andre trævarer.

Efterhånden var skovbønderne derfor blevet meget dygtige og øvede i at arbejde i træ, og de fremstillede redskaber ofte af høj kvalitet.

Deres produkter var derfor altid eftertragtede og nemme at sælge, hertil kom også, som en slags følgevirkning, andre håndværk i disse landsbyer, som f.eks. træskomager, bødker, savskærer, smed, væver og derudover var der skytte og skovfoged.

Det var en lidt speciel kultur, der kunne udvikle sig i disse for det meste afsides beliggende landsbyer, da beboerne fik en lidt anderledes levevis og kultur.

Det samme gør sig også gældende for Skov Kastrups ca. 100 beboere, da man i de gamle kirkebøger for Gunderslev Sogn kan konstate-

re, at blandt skovbønderne i den lille landsby, var der uforholdsmæssig mange håndværkere, set i forhold til andre landsbyer i området. Tilbage var nu bare at skulle bevise den forsvundne bebyggelse Skovkastrops placering i terrænet.

Som det kan ses på kortet, er den oprindelige placering af Skovkastrop i området rimelig nøjagtig. Det skulle være muligt at indkredse landsbyen, selv om den var det der kaldes en "spredt bebyggelse".

Men der er stadig ikke fundet beviser for, i form af forarbejdede genstande, at der her har ligget en landsby, derfor vil også andre muligheder for landsbyens placering blive undersøgt.

Mere herom senere.

Litteratur:

Gunderslevholm Godsarkiv.

S. Dyhre Rasmussens efterladte dagbøger m.v. Fuglebjerg Lokalhistoriske Arkiv.

"Tingenes Kulturhistorie" Bjarne Stoklund. Museum Tusulanum 2003.

"Kulturhistorisk inddeling af landskabet" Møller & Porsmose. Skov- og Naturstyrelsen 1997.

"Borup Ris Venner" 1986.

Bestyrelsens beretning for 2004.

Der har i årets løb været afholdt tre bestyrelsesmøder: 4. februar og 30. juni 2004 og 18. januar 2005.

Hertil kommer generalforsamlingen der den 13. marts 2004 blev afholdt i "Røde Kors" lokalerne, Café Fuglen, på Lundevej, da samlingshuset var optaget af et større selskab.

Der var mødt 16 medlemmer.

Til dirigent blev valgt den tidligere formand, Preben Andersen.

Generalforsamlingen forløb planmæssigt og uden bemærkninger.

Formanden H.J. Heegaard aflagde beretning, ingen bemærkninger.

Kasserer Karen Bjerre fremlagde regnskabet, ingen bemærkninger.

Kontingentet blev for året 2005 fastlagt uændret til 135,- kr.

Ingen forslag var indkommet.

De tre bestyrelsesmedlemmer Lise Hein Nielsen, Henning Jessen og H.J. Heegaard der var på valg, blev alle genvalgt.

Bestyrelsessuppleant Claus de Neergaard blev genvalgt.

Revisor og revisorsuppleant Erling Nielsen og Bertel Hansen blev genvalgt.

Ingen bemærkninger under punktet eventuelt.

Under kaffepausen blev årsskriftet udleveret.

Efter denne korte kaffepause blev museumsinspektør Claus Malmros, Nationalmuseet, præsenteret.

Han fortalte og fremviste en samling lysbilleder af den nye udgravning i Nydam mose, hvor den interessante Nydam-båd i sin tid blev fundet.

Ved denne nye udgravning fandt man en del forarbejdede genstande af træ. Både genstande, der havde været en del af det begravede skib, og genstande der havde haft andet formål.

Det var meget interessant at høre om, hvilke træsorter der var blevet brugt til de forskellige brugsgenstande, her var hele skalaen af de forskellige træers hårdhedsgrader for det træ, der var blevet benyttet.

Ligeledes blev det omtalt, hvor vigtigt det var at holde de opgravede genstande af træ våde, indtil vandet kunne blive erstattet af en væske, der ikke var så flygtig som vand. Hvis dette ikke skete, og genstanden udtørrede, ville denne antage andre og væsentlig mindre former. Årsagen til dette var, at der ikke var meget tørstof tilbage i de udgravede trægenstande.

Under bestyrelsesmødet 30. juni 2004 konstituerede bestyrelsen sig med H. J. Heegaard som formand, Ulla Jankovic som næstformand, Karen Bjerre som kasserer, Lise Hein Nielsen som sekretær og Henning Jessen som bestyrelsesmedlem.

Ligeledes valgtes et redaktionsudvalg bestående af H. J. Heegaard, Bertel Hansen og Preben Andersen.

Til sommermødet 19. sept. 2004 var mødt 16 medlemmer.

Arkivar Rasmus Nielsen ledte vor vandring gennem Næstved ældre bebyggelser, hvor vi fik en yderst interessant gennemgang af Næstved historie, og ikke mindst de ældste bygningers og gadeforløbs

historie. Vi vandrede under den kyndige ledelse gennem baggårde, smøger og gader og fik et virkeligt godt indblik i, hvorledes en gammel købstads bybillede gennem tiderne har været.

Arkivar Rasmus Nielsen er i besiddelse af en yderst alsidig og kompetent viden, der blev krydret med små historier og hentydninger, alt med relation til Næstveds ældre historie og udvikling.

Vandringen i Næstved tog små tre timer og foregik i et dejligt vejr, uden regnbyger.

En interessant og god udflugt.

REGNSKAB 2004

Driftsregnskab	2004	2003
INDTÆGTER	<i>kr.</i>	<i>kr.</i>
Indgået kontingent	9.020,00	11.310,00
Modtagne tilskud	1.781,00	3.000,00
Renter	33,27	54,63
Generalforsamling		225,00
Salg af bøger		200,00
Indtægter i alt	<u>10.834,27</u>	<u>14.789,63</u>

UDGIFTER

Årsskrift	12.918,75	9.486,25
Administration	1.330,25	2.817,85
Generalforsamling, gaver, kørsel	1.219,00	1.914,10
Udgifter i alt	<u>15.468,00</u>	<u>14.218,20</u>
Periodens overskud/underskud	<u>-4.633,73</u>	<u>571,43</u>
Balance	<u>10.834,27</u>	<u>14.789,63</u>

Status

AKTIVER

Sparekassen Den Lille Bikube	23.378,80	28.740,03
Kontant	738,50	11,00
I alt	<u>24.117,30</u>	<u>28.751,03</u>

PASSIVER

Egenkapital primo	28.751,03	28.179,60
Periodens resultat	-4.633,73	571,43
Egenkapital ultimo	<u>24.117,30</u>	<u>28.751,03</u>

Januar 2005

Karen Bjerre

Revisionspåtegning:

Regnskabet revideret. Bank- og kassebeholdning afstemt. Intet fundet at bemærke.

Fuglebjerg, den 7. februar 2005.

Erling Nielsen